स्वरव्यञ्जनशिक्षा

रेफानुलोमे नियते प्रश्रिताकामयोः क्रमे
रलोष्मोपहितोर्ह्रस्वो ङ्नवर्जं परिपन्नगे १
अभ्यासे त्रीति संख्यायास्तृतीयतिसृवर्जितः
रिणच्छ्रितो रिपुः क्रिमिः क्रिविः व्रिशो रिशादसः २
त्रिविष्टित्रिष्टुजातस्य त्रिपद्यस्त्रिस्त्रिधा त्रितः
श्रीस्त्रीप्रयोक्तव्यस्त्रिंशत्क्रिविरादिषु सोपधा ३
रिषोऽथ रिषतो रिष्यश्श्रितः सप्तकवर्जितः
यकारे च रिशोक्तौ च आदौ चानुपधा रिपुः ४
रिणग्रिष्टं रिरिक्षांसो रिहतेऽथ रिशादसः
इत्युक्तं व्यंजनं सर्वमिदानीमुच्यते स्वरः ५

इति प्रथमो वर्गः

विवृत्तिक्षैप्रभुग्नानि पुरा रेकोऽपिवा यदि
विक्रमो नाप्यनुस्वार ऋकारः स स्फुटस्वरः १
संयोगाच्च परः पूर्वः संयोगे व्यञ्जनोपधः
व्यञ्जनं वर्जयित्वैकं हसनामुपमन्त्रिणः २
व्यञ्जनान्तं पदं पूर्वे सोमधे पुरतःस्थिते
यकारोदयसंख्यानात् क्लिविवर्जं स्वरो भवेत् ३
आस्वमद्येति पटिता तृष्विति द्वादशस्वराः
ये चान्ये व्यंजनपराः संदिग्धास्ते स्वराः ४

इति द्वितीयो वर्गः २

रिवर्णोऽनुलोमादौ विवृत्त्यादिप्रसंगतः
नाभ्यासे क्षैप्रता प्राप्तेति शब्दत्रय इत्युत १
रिणन्तिरेक इत्यादौ वृणक्ते रेफनिश्चयात्
अरिमृधश्चनरिपुर्दौर्णां मात्रिभिरश्विना २
क्रिविं दशव्रिशोदेवं देवौ मर्त रिशादसः
मर्त्यं रिषो रीषतो नरिष्येद्धौरी अधिश्रितः ३
प्रवोभ्रियन्त इत्यादौ रिङ्शयग्लिङ्क्ष्विति स्मृतेः
बुध्न्यो रिषे रेषणं नेत्रेछादे रिच्यते क्विप ४
सावेकाचस्तृतीयादिरित्येकार उदात्तभाक्
रिहते ककुभो रेफो रलयोरेकतास्मृतेः ५

इति तृतीयो वर्गः

विवृत्त्यादौ स्वरे रेफोऽनुलोमादिप्रसंगतः संयोगाश्च परो
व्याप्तेर्वंगृदस्य स्तृभिर्यथा १
गर्मेति गर्दते सिद्धः प्रकृत्यनुपपत्तितः
गृदेतीतरयामेच्चोरणं गर्ददवंश्गृदः २
स्तृभिः स्तृणातेस्तृणोतेर्णास्तृतेत्यकृतेतिवत्
संयोगे वृद्धमित्यादिवर्धन्यादिषु निश्चयात् ३
तृष्विति क्षिप्रनामेदतृष्येतरुपमावलात्
वृकादयश्च विवृता ज्योतिष्कादिनिरेचनात् ४

इति चतुर्थो वर्गः

सर्वोपधश्च स्वरघोषवत्परो रेफं रेफी ते पुना रेफसंधयः १
रेफोदयो लुप्यते द्राघितोपधा
ह्रस्वस्याकामनियतावुभाविमौ
विसर्जनीय आकारमरेफी घोषवत्परः
ओकारं ह्रस्वपूर्वः तौ सन्धी नियतप्रश्रितौ २
निर्ऋृतिः न क्रमतः तदृतं
नाप्यनुस्वारः समृतुभिः ३
संयोगश्च परः वङ्गृदस्य संस्कृतः
पूर्वसंय्योगे व्यञ्जनोपध इति कस्मान्न रिष्येम कदा चन ४
इति पञ्चमो वर्गः

आस्वमद्म तृषु यदग्ने प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृषु यदन्नेति
त्रीणि त्विषीमन्तो अध्वरस्येव
वियस्यते पृथिव्यां यो अस्मा अन्नं १
वातोपधूतो रद्धं वृत्रं वाजिन्तमायेति द्वादशतृष्वः स्वरेण
यथा मेधमर्धं वीरस्यातप्तनूर्यन्ते राजन् मैनमग्ने शृतं यदा २
दर्शन्वत्रेति सप्त शृत स्वरेण यथा कवर्गे वृका मृगः ३
ऋघायमाणोऽवित्रेकेऽग्निगुरिति
प्रसादसंधियं व्यञ्जनम् ४
चवर्गे ऋचा ऋच्छन्ति ऋजुरिञ्जसेरिति चाथ ५
इत्यभ्याससंदिग्धं व्यञ्जनं
टवर्गे मृळ ऋणानि रिरिगिति संचितो रेफः

तवर्गे ऋतं वृथाददूदरेण
ऋषक् त्रित इति संचितो रेफः ६
अन्तस्थास्वजागृजागृविं त्रिविष्टिधात्विति रेफः
संख्यार्थत्वात् ७
ऊष्मासु ऋश्यः
रिशादस इति संचितो रेफः
ऋष्टयो रिषमिति रेफः
बृसयस्य बृहत् बृहस्पतिः ८
ककारादिः पकारादिश्चकारादिश्च यो भवति
अन्तस्था यरलवाः ककारादि व्यञ्जनं वहिः ९

इति षष्ठो वर्गः

स्वरव्यञ्जनशिक्षासमाप्ता

The Bhandakar Oriental Research Institute describes this manuscript:
"Svaravyañjana Śikṣā" a Śikṣā of Ṛig Veda. Author: Unknown; Date: Unknown;
Structure: 6 numbered paragraphs; Length: 3 pages, a total of 25 lines, each line containing approximately 46 syllables.
P.G. Navathe, ed., Descriptive catalogue of manuscripts in the Government Manuscripts Library deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, (Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1990).

Eichler, Detlef, *Commentary on Svara-vyañjana Śikṣā*, http://www.detlef108.de/svaravyanjana-shiksha-with-commentary.pdf